

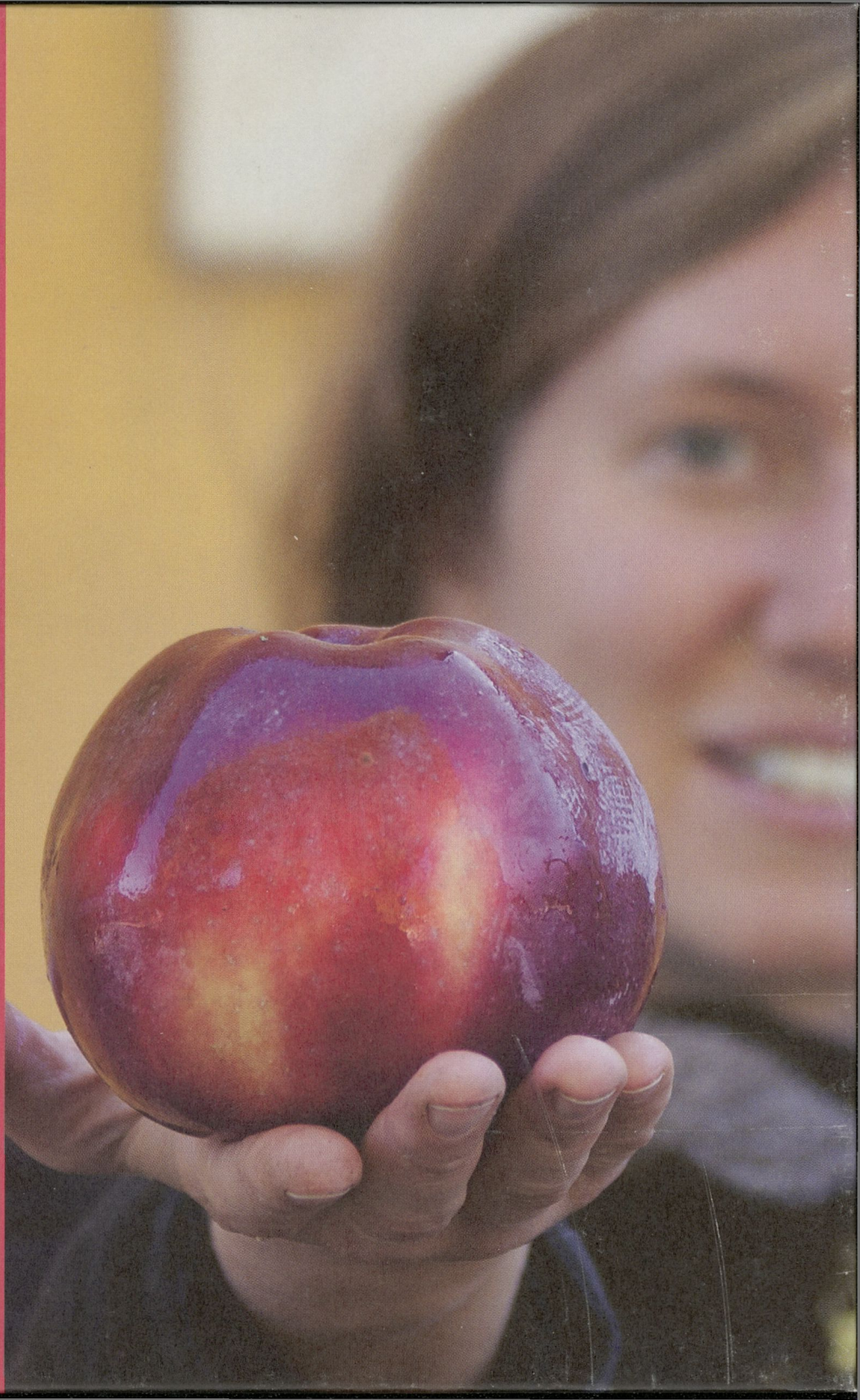
VÅR VARDAG - DITT MUSEUM FATABUREN

2017

VÅR VARDAG - DITT MUSEUM

FATABUREN

2017

VÅR VARDAG - DITT MUSEUM

Red. Anders Carlsson

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN – Nordiska museets och Skansens årsbok – är en skatt av kulturhistoriska artiklar som har publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har i dag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvireras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Samfundet Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

NORDISKA MUSEET

SKANSEN

Fataburen 2017

Nordiska museets förlag

Box 27820

115 93 Stockholm

www.nordiskamuseet.se/förlag

www.nordiskamuseet.se/fataburen

www.fataburen.se

© Nordiska museet och respektive författare 2017

Redaktör Anders Carlsson

Medredaktör Ewa Kron

Bildredaktör Marie Tornehave

Bildbehandling Karolina Kristensson och Peter Segemark

Omslag och grafisk form Lena Eklund, Kolofon

Översättning Alan Crozier

Omslagets framsida Klara Holmqvist, sektionschef för trädgården vid Nordiska museets avdelning Julita gård, skriver i denna bok om humle, pelargoner, pioner och frukt. Foto: Peter Segemark, © Nordiska museet.

Pärmarnas insidor De nya tapeterna i Tottieska huset på Skansen är tillverkade av företaget Handtryckta Tapeter Långholmen AB. Mönstren är kopior av original av Johan Norman (1744–1808) som finns representerad i Nordiska museets samlingar. Foto: Handtryckta Tapeter Långholmen AB.

Tryck och repro Italgraf Media AB, Stockholm 2017

ISSN 0348 971 X

ISBN 978 91 7108 598 6

ekg

Upplysningstiden är inne

V i går mot ljusare tider. Jotack, det brukar heta så och nu är det helt sant.

Inte bara för att dagarna blir längre för varje dag och för att det är över åtta månader till jul. Skönt.

Nu kan vi verkligen se ljust på framtiden och det är vad Nordiska museet vill att vi ska göra, men inte bara på framtiden. Eller rättare sagt inte alls på fram- utan på dåtiden. Den tid som började på 30-talet.

Museet uppmanade i torsdags allmänheten att donera sina gamla ljuspunkter till museet, som vill komplettera sin belysningsföremålsamling.

**Om vi över
huvud taget
hade haft
en orange
lampa från
1970-talet
hemma hade
vi garanterat
inte haft den**

Den första tanken som for genom mitt huvud när jag läste detta var: Vänta nu, sålde jag inte någon gammal ärvd lampa efter mormor och morfar på loppis i somras? Det var ju dumt. Och den där gamla julgransbelys-

Nordiska museets insamling av elektriska lampor 2015 uppmärksammades på »Namn och nytt«-sidan i *Dagens Nyheter* där kåsören - på kåsörers vis - raljerade så smått över uppropet och de frågor som museet ställer vid föremålsförvärv. Publiceringen fick stor betydelse för insamlingen.

När museet samlar

Förvärv som gåvor och projekt

LENA PALMQVIST är chef för avdelningen Kunskap och förmedling och ULLA-KARIN WARBERG och MARIA MAXÉN intendentur vid Nordiska museet.

Inledning

LENA PALMQVIST

Alla föremål bär på historia, minnen och berättelser. Därför är föremålen viktiga när vi som kulturhistoriskt museum samlar in, bevarar och förmedlar kunskap genom våra samlingar. Människan står i centrum och vårt uppdrag är att belysa hur det är att bo och leva i Norden. Föremålen blir ingångar till både historia och samtid.

Nordiska museets insamlingsområde omfattar tiden efter 1520 och Gustav Vasa, men det är i dag samtiden som står i fokus när vi genom upprop och digitala insamlingar, fotodokumentationer, intervjuer och föremålsförvärv utvecklar och fördjupar vårt kunskapsmaterial. Denna del av verksamheten utgår ifrån vår egen tid men kan ändå blicka tillbaka mellan 50 och 150 år, som längst till 1800-talets mitt.

Tanken på insamling och dokumentation av samtiden aktualiserades under 1970-talet. Då lyftes också frågan om att i större utsträckning samla helheter istället för enstaka föremål. Men tanken

var inte helt ny utan hade även varit Artur Hazelius utgångspunkt när han grundlade museet i slutet av 1800-talet och i utställningarna byggde upp vad vi i dag skulle kalla kulturhistoriska installationer. Med samtiden i fokus blir urvalsfrågorna särskilt angelägna när det gäller sådana helheter. Tiden har ännu inte hunnit reducera den ofantliga mängden massproducerade föremål i vår tid. Hur och vad ska vi då välja?

Museisamlingarna bygger i huvudsak på två insamlingsprinciper. *Aktiv insamling* utgår vanligen från aktuella samhällsfrågor och kombineras med dokumentation i form av till exempel upprop i sociala medier, press, radio och tv och genom fältarbete, där vi kontaktar människor i olika delar av landet och genomför intervjuer och fotograferingar. Men museets samlingar har också alltid omfattat *gåvor*. Vi får dagligen erbjudanden om donationer av föremål och arkivmaterial, och till det vanligaste hör textilier och kläder. Oftast måste vi tacka nej och då inte för att föremålen skulle vara ointressanta. Ett kriterium kan vara att föremålet inte ligger inom vårt insamlingsområde, ett annat att vi redan har ett liknande och ett tredje att det saknar kontext, dvs. uppgifter om vem eller vilka som ägt, använt eller tillverkat föremålet. Så är vi aktiva också när förvärven sker via gåvor. De krav vi måste ställa syftar till att föremålen ska kunna *berätta*.

Nordiska museets samlingar omfattar ca 1,5 miljoner föremål. Tillsammans med övriga samlingar, varav 5 500 hyllmeter arkivalier, 6 miljoner fotografier och 4 000 hyllmeter tryckt material, skapar vi unika möjligheter att belysa samhället omkring oss utifrån människors egna berättelser av upplevelser och minnen. Redan mängden äldre föremål i samlingarna är överväldigande. Trots det riktar vi alltså in oss på samtiden.

Ju närmare vår egen tid vi kommer, desto viktigare blir det att fånga mångfalden av berättelser och minnen. När Artur Hazelius kring sekelskiftet 1900 försökte rädda ett äldre material som riskerade att försvinna, var det framför allt föremål knutna till hem och bostad, textilier och dräkt samt jordbruksredskap som förvärvades. Dessa föremål var oftast unika i det avseendet att de hade

Lars Rudfjäll och
Nils Nilsson arbetar
med föremålen i
Nordiska museets
magasin, 1957. Foto:
Nordiska museet
(NMA.OO63639).

tillverkats och använts av en enda eller ett fåtal personer. I dag, när vi alla omger oss av massproducerade föremål, kan ett och samma föremål förmedla hundratals minnesberättelser. Arbetet med insamling, förvärv och dokumentation tar på så sätt aldrig slut. Egentligen har det bara börjat.

Förvärv som gåva – Noa och hans söner

ULLA-KARIN WARBERG

När Nordiska museet tackar nej till en gåva så kan det vara för att föremålstypen redan finns i samlingarna. Alternativt kan gåvan då i stället upptas i rekvisitasamlingen för att användas i pedagogiska verksamheter och iscensättningar. Vid ett överlämnande av en gåva skriver i själva verket alla givare på ett avtal där man godkänner denna möjlighet. Många blir glada över att den finns. Även så får gåvan ett värde på museet.

Ibland tackar museet emellertid ja av precis samma anledning, dvs. just för att föremålstypen finns i samlingarna. Det handlar då om komplettering av särskilda och ibland oväntade skäl. Så var nyligen fallet med en bonadsmålning med gammaltestamentligt tema. Här visade sig också själva gåvomotivet ha en historia värd att berätta.

Ett samtal

I juni 2016 fick jag ett telefonsamtal från en kvinna på Lidingö. Det blev ett långt och trivsamt samtal. Hon berättade att hon och hennes framlidne make har haft ett stort kulturhistoriskt intresse vid sidan av sina professionella liv och bland annat skrivit en bok om hedersbelöningar, av silver och guld, för lång och trogen tjänst. Under det att boken växte fram hade de haft tät kontakt med Nordiska museet, bland annat för att gå igenom museets samlingar av belöningsilver. Bemötandet på Nordiska museet hade upplevts som mycket positivt. Därför hade de innan makens bortgång kommit överens om en gåva till Nordiska museet.

Telefonsamtalet kopplades till mig, som ansvarig intendent för folklig möbelkultur, slöjd och bonadsmåleri, eftersom gåvan var en fyra meter lång sydsvensk bonadsmålning med motiv från berättelsen om Noa och hans söner i Gamla testamentet. Den var inköpt på Bukowskis auktioner omkring 1970, berättade kvinnan. Med god kännedom om auktionsmarknaden i Stockholm, anade jag att

Bonadens motiv är från Första Mosebok, kapitel 6: »Gud sa till Noa: Bygg dig en ark av goferträ och inred den med olika rum. Bestryk den både invändigt och utvändigt med jordbeck. Så skall du göra arken: den skall vara 150 meter lång, 25 meter bred och 15 meter hög.« Foto: Karolina Kristensson, © Nordiska museet (NM.0332373).

det kunde vara ett föremål av särskilt intresse och hög kvalitet. Vi bestämde att jag skulle komma på besök och ta del av bonaden i sin nuvarande miljö snarast möjligt.

Besiktning och förvärvsmöte

Efter att ha besiktat bonadsmålningen på plats kände jag att detta var ett intressant objekt för Nordiska museets samlingar. Bonaden var i gott skick med klara och välbevarade färger, vilket kunde förklaras av att den hade suttit i parets sängkammare, ett rum med nordöstligt läge. Den var sammansydd av flera sjok av linneväv i olika grovlek, vissa till och med lappade, något som var vanligt då man återbrukade textilier till de målade bonaderna. Längs den nedre kanten löpte en och samma linneväv med ett långt avslut i form av en dekorativ flätning, sannolikt från en äldre drättaduk, som man traditionellt klädde de sydsvenska husens rum med till olika högtider.

Besöket den morgonen på Lidingö blev långt. Vi hade mycket gemensamt att tala om. Bonadsmålningen följde inte med mig till museet utan blev kvar ett tag till hemma hos givaren, då nästa förvärvsmöte på museet inte skulle äga rum förrän ett par månader senare. När bonaden väl kom till museet undersökte jag den närmare inför katalogiseringen i Nordiska museets databas Primus. Ett godkännande av en av museets konservatorer hör också till ett förvärv, i detta fall målerikonservatorns. Bedömningen visade sig stämma, bonaden var i gott skick för sin ålder, och plats fanns i magasinet. När bonaden togs upp på vårt förvärvsmöte blev den enhälligt godkänd.

Examination

En examination av en bonadsmålning börjar för min del alltid med en helhetsöversyn. Vad föreställer motivet? I detta fall historien om Noa från Första Mosebok, kapitlen 6–10 i Gamla testamentet. Var hör bonaden hemma geografiskt sett? Kan först landsdel och

»Du skall gå in i
arken tillsammans
med dina söner,
din hustru och dina
sonhustrur...« Foto:
Karolina Kristensson,
© Nordiska museet
(NM.0332373).

landskap och därefter härad och socken identifieras och leda oss fram till målaren?

I det här fallet var det ingen tvekan om att bonadsmålningen var sydsvensk. De stiliserade blommorna mellan varje bildruta visade också att den var halländsk och gjord av en av målarna i Knäredsskolan. Men exakt vem målaren var kunde jag inte säga utan att gå vidare i källorna. I Nils-Arvid Bringéus bok *Sydsvenska bonadsmålare*, Nordiska museets fysiska katalogkort och på webbplatsen *Digitalt museum* finns avbildningar och ursprungsinformation om mängder av målningar. Efter jämförelser kunde jag konstatera att Johannes Person (1776–1841) i Brånalt, Knäred med största sannolikhet hade målat denna. Ledtrådar fanns i hans sätt att skriva textremsan och i detaljer i motivet.

Ännu en bonadsmålning?

Naturligtvis kan man fråga sig om Nordiska museet, som redan har drygt 800 bonadsmålningar att förvalta, vårda och bevara, ska förvärva en ytterligare. Men i fallet med bonaden från Lidingö var det

»...och av allt som lever, av alla varelser, skall du föra in i arken ett par, hane och hona, av varje art, så att de kan överleva tillsammans med dig.« Foto: Karolina Kristensson, © Nordiska museet (NM.O332373).

just detta faktum, den rika samlingen, som avgjorde. Det visade sig också att den inte blev just ännu en i mängden.

Det fanns i Nordiska museets samlingar sedan tidigare tre bonadsmålningar som har attribuerats till Knäredsmålaren Johannes Person i Brånalt (NM.0052303, NM.0195540 och NM.0195541). Efter att ha jämfört den nyförvärvade med dem alla gällande sättet att gestalta motiv, bokstäver och siffror kunde jag konstatera att endast två av de tre uppvisade Persons handlag. Den nya målningen var därför inte bara en god representant för Knäredsskolan i Halland utan blev också en ingång till en ny undersökning kring den som nu avvek. Förvärvet belyste och speglade så de tidigare förvärvade föremålen och genererade ny kunskap. Och visade att en samling inte är statisk utan dynamisk.

Förvärv i projektform – belysning

MARIA MAXÉN

Det elektriska ljuset nådde 1924 ungefär åttio procent av alla hem i Sverige och innebar en genomgripande förändring av människors liv. Nu kunde dagen förlängas, själva tiden sträckas ut. Inomhus påverkades formerna för arbete och umgänge. Utomhus öppnades nya världar efter mörkrets inbrott. Det nya livet i elektrisk belysning var ett annat än det gamla.

Trots denna genomgripande förändring i modern tid var Nordiska museets innehav av elektriska lampor väldigt litet ännu i början av 2000-talet. För att kunna visa hur det var att leva och bo i Sverige under 1900-talet och fram till i dag behövde vi komplettera samlingen. Men vilka lampor skulle samlas in och hur? Med vilka metoder?

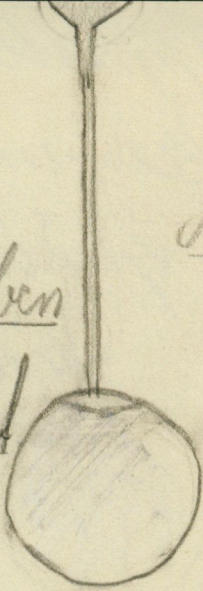
Inventering och undersökning

Som underlag för insamlingen gjordes en inventering av samlingarna. Den visade att elektrisk belysning från 1930-talet och framåt i stort sett saknades. För att råda bot på detta inleddes ett insamlingsprojekt 2015. Det första steget blev att ta reda på vilka armaturer som fanns att köpa och vilka lampor människor använde i sina hem åren 1930–2016. Vi undersökte utbudet i litteratur och tidskrifter om inredning och formgivning, både redaktionellt material och annonser, och även i varukataloger från belysnings- och heminredningsföretag. För att se vilka lampor som faktiskt användes i hemmiljöerna undersökte vi material om den egna bostaden som skickats in till museet, bland annat i pristävlingen *Hur vi bor* 1942 och i frågelistorna *Heminredning* från 1967 (Nm 191) och *Mitt Hem* 1985 (Nm 211). Tävligen genererade 36 000 sidor text och 800 bilder och i frågelistorna finns många hundra beskrivningar, teckningar och fotografier som visar människors hem. Inredningsfotografier i museets bildarkiv kompletterade detta material.

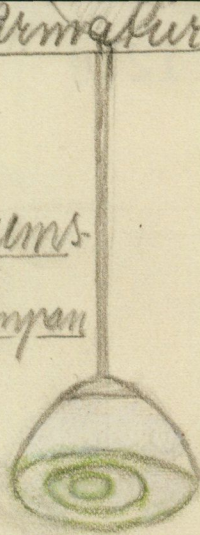
Hur går man vidare metodiskt med en sådan rikedom? Ramar

Lamporna i Marianne Knutssons hem i byn Moren, Dalarna, 1942. Marianne gick i 6:e klass i Grådö skola, Hedemora, och deltog i pristävlingen »Hur vi bor 1942«. Ur Nordiska museets arkiv (NMA.0082604).

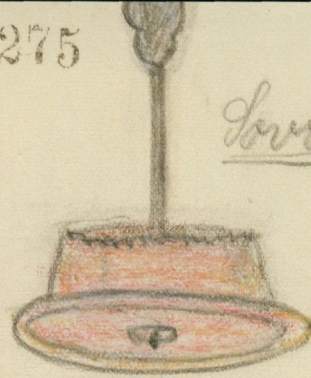
Globen
i
köket

Matrums
lampan

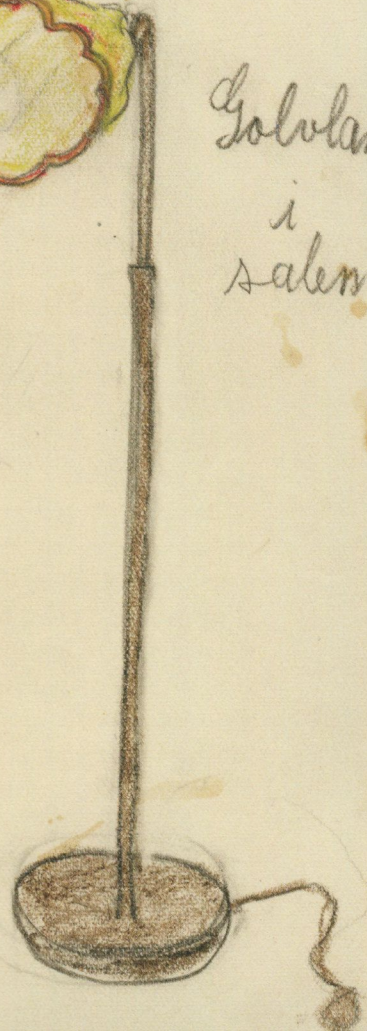
Lovrumslamp

Lampa
i
salen

Golvlamp
i
salen.

Skribords
lampra.

för det fortsatta arbetet sattes av redan beslutade strategiska riktlinjer, där en prioriterad uppgift är att öka insamlingen och dokumentationen från vår egen tid, bland annat inom profilområdet *Hem och bostad*. Det övergripande syftet är att kunna ge perspektiv på vad det innebär att vara människa i Norden. Skilda kategorier, såsom kön, klass, kulturell bakgrund och generation, ska beaktas. Målet med belysningsinsamlingen blev att förvärva en – utifrån riktlinjerna – representativ grupp elektriska lampor från tidsperioden 1930–2016 som använts i Sverige. Olika typer av hembelysning skulle samlas in, både billiga lampor och dyrbarare armaturer, både lampor vars huvudfunktion varit att ge bra ljus och dekorativ belysning, både lampor att »se med« och lampor att »se på«.

Upprop och pressutskick

Den 1 januari 2015 publicerades en text om den ålderdomliga föremålssamlingen och dess behov av förnyelse under rubriken »Månadens föremål januari« på Nordiska museets webbplats. Frågan »Vill du hjälpa oss?« ställdes i klartext och länkades till ett upprop där belysningsinsamlingen presenterades med exempel på lampor som vi önskade förvärva. Vi bad också om fotografier och uppgifter om när, var, hur och av vem lampan använts och vilket behov den fyllde. Var lampan bra eller dålig? Ansågs den ful eller snygg? Som tecken på status eller »dålig smak«? Matchade den inredningen eller var den en solitär? Var den, enligt givarens uppfattning, vanlig eller ovanlig?

När uppropet gick ut som pressutskick i början av april reagerade *Dagens Nyheter* snabbt och på ett oväntat sätt. I kåseriet »Upplysningstiden är inne« ifrågasattes insamlingens själva grund: »Om vi över huvud taget hade haft en orange lampa från 1970-talet hemma hade vi garanterat inte haft den kvar.« Och vidare: »Det är heller inte troligt att vi hade haft en 'kökslampa, avlång av furu' att skänka bort [...].« Uppropet hade visserligen nått ut men vi var förbryllade över antydning om att folkliga föremål saknar värde och över att det var konstigt att vi ställer frågor om de föremål som för-

värvas till samlingarna. Våra frågor resulterar ju ofta i något helt avgörande för tolkning och förståelse, nämligen berättelser om det liv och det samhälle som föremålen har använts i. Utan dessa berättelser upphör kontakten mellan då och nu. Föremålen tystnar.

Tidningsartikeln fick stor betydelse för insamlingen. Redan dagen efter publiceringen fick museet kontakt med en äldre herre som hade just en orange lampa kvar från sin första lägenhet i Jakobsberg och kunde berätta att hans mamma hade köpt den på Ikea 1970 eller 1971. Två olika kökslampor i furu kunde också förvärvas. Genom kåseriet bar uppriktad frukt.

Nästa uppslag till vänster: Konservatorerna Elisabeth Geijer och Kerstin Jonsson förbereder montering av en av takkrona i den kulturhistoriska delen av utställningen *Nordiskt ljus*. I bakgrunden takkronor, lampetter och ljusstakar från 1600-talet (barocken) och mitten av 1700-talet (rokoko). Foto: Amanda Creutzer.

Nästa uppslag till höger: Den bländfria ljusets design i genomskärning i utställningen *Nordiskt ljus*. Museitekniker Hans Lindstrand justerar upphängningen av Poul Henningsens taklampa PH5 från 1958 (nyförvärv). Foto: Amanda Creutzer.

Annonser, loppmarknader, auktioner

För att själva aktivt kunna välja vilka lampor vi ville komplettera samlingarna med och samtidigt kunna komma i kontakt med säljare och brukare, valde vi att svara på köp- och säljannonser på webben. Som regel var de tidigare ägarna villiga att ge oss lampornas kontext. På loppmarknader hittade vi flera av de tidstypiska, massproducerade lampor som vi dokumenterat under det inledande arbetet.

Även mer eller mindre kända »klassiker«, banbrytande armaturer från hela den elektriska inomhusbelysningens historia, samlades in via annonser men också genom auktioner. Vi vände oss här till tio nordiska museer med designinriktning, sex designskolor, sexton journalister – de flesta knutna till design- och inredningstidningar – och två tillverkare, som alla fick i uppdrag att sammanställa de tio viktigaste armaturerna från år 1900 fram till i dag. Etnologen Jan Garnert, forskare på området belysningens kulturhistoria, gav tips på vardagsbelysning som fått klassikerstämpel. Dessa lampor fick plats i utställningen *Nordiskt ljus*, som följde efter insamlingens slut, och flertalet kommer att förvärvas.

Vi tog direktkontakt med tillverkare när kostnaderna för ett förvärv låg utanför budget. Bland andra *Asplundpendeln* (Gunnar Asplund, 1922), *Pia-lampan* (Thore Ahlsén, ca 1940) och takpendeln *Diamond* (Patrick Hall, 2012) förvärvades på detta sätt. I kontak-

Postmodernism

1960-1970-TAL
Slit och släng

THE THROW-AWAY SOCIETY

Wolfgang Lindblom: "Den här lampan är inköpt på IKEA omkring 1970, till min 2:a i Jakobsberg. Jag var solo på den tiden. Mina föräldrar hjälpte till med inredningen, det var troligen mamma som bestämde." Bordslampan Telegono, formgiven av den italienske arkitekten och formgivaren Vico Magistretti, såldes av IKEA 1970-1971 och kostade 83 kronor. Foto: Maria Maxén.

Föregående uppslag:

Utställningen *Nordiskt ljus* i museets stora hall.

Foto: Karolina Kristensson, © Nordiska museet (NMA.OO79762).

terna med producenterna har ofta varukataloger, tillverkar- och försäljningsuppgifter kompletterat förvärven och gjort dem rikare.

Blogg och sociala medier

Parallellt med insamlingen startades *Belysningsbloggen* som hade ett dubbelt syfte. Det ena var att berätta om ljusets (och mörkrets) betydelse i vardag och fest och hur introduktionen av ny belysningsteknologi har förändrat livsstilar. Det andra syftet var att låta läsaren följa med bakom kulisserna och se hur vi på museet arbetar med föremålsförvärv och utställningsarbete. Här kunde vi visa dels att vardagliga föremål är av intresse, dels att värdet av information om föremålets kontext är stort. Totalt publicerades 65 inlägg under 2015 och 2016 varav många anknöt till insamlingens behov av föremål och berättelser. Här både berättade vi och ställde frågor, exempelvis gällande hur lampor har använts i specifika rum och i förhållande till möbler och tv-apparater.

Uppropet »Citattjakten« på Facebook handlade om helt andra saker. Här ville vi engagera våra följare i sociala medier och låta dem gissa bok och författare med utgångspunkt i citat om belysning från bland andra Selma Lagerlöf, Maria Gripe, Ivar-Lo Johansson, Karin Boye, August Strindberg, Vibeke Olsson och Gustaf Fröding. Citaten fick vi hjälp att hitta genom ett upprop till BIBLIST, en e-postlista som når majoriteten av Sveriges bibliotekarier. *LitteraturMagazinet*, Sveriges största litterära magasin, publicerade uppropet och omgående började en strid ström fantastiska citat finna sin väg till museet.

Belysningsbloggen kompletterades med andra aktiviteter på sociala medier, där vi snabbt kunde informera om insamlingen och hålla den aktuell. På Facebook kunde vi också göra detaljerade delinsamlingar genom speciella upprop av typen »Fotografera din fönsterlampa« och »Varje lampa räknas, hur många finns det hos dig?«. Det förra uppropet åtföljdes av ett frågeformulär och resulterade efter en vecka i drygt 70 svar med fotografier och berättelser. Det senare uppropet publicerades under Earth Hour. Antalet

ljuspunkter i hemmen intresserade oss mot bakgrund av den undersökning som Energimyndigheten gjorde inför utfasningen av glödlampan 2009 och som visade att ett normalhushåll i Sverige då hade i genomsnitt 42 ljuspunkter. Det ansågs vara många då. Var det fler eller färre nu?

Fältarbete och frågelistor

I belysningsinsamlingen använde Nordiska museet en del jämförelsevis nya metoder men också beprövade arbetssätt som fältarbete och frågelistor. Museets samlingar ska spegla mångfalden i Sverige, och i slutet av 2016 gjorde vi försök att särskilt nå belysning i relation till funktionshinder, ett viktigt perspektiv i museets måldokument, genom fältarbete. Vi besökte Synskadades museum i Enskede och en syncentral på Kungsholmen för att lära oss mer om hur ljus och belysning kan fungera som hjälpmedel, bland annat i förstoringslampor och telefonsignalförstärkare. Samlingarna kompletterades senare med en förstoringslampa från 1980-talet – närmast en klassiker – som köpts in på annons efter en äldre dam som använt den vid läsning och handarbete.

En annan beprövad metod är frågelistan och det är också främst genom den som insamlingen fortsätter framöver. Frågelistan *Belysning* (Nm 245) skickades ut i början av 2016 och behandlar allt från allmänljus och stämningsbelysning till mörkerrädsla och huruvida det årstidsbundna ljuset påverkar hur människor mår. Här fortsätter vi rent allmänt en lång metodtradition och mer specifikt på ett par äldre frågelistor om belysning, *Ljustillverkning* från 1938 och *Fotogenlampan* från 1943. I framtiden kan vi lägga dessa sida vid sida och göra jämförelser och tolkningar över tid.

Slutsatser

En typ av sammanfattning av belysningsinsamlingen kan ges i siffror. Under projektet har 76 lampor tillförts samlingarna, omkring 10 lampor per decennium, något färre från 1930- och 40-talen,

något fler från 70-talet. Hälften av förvärven har varit taklampor, övriga lampor relativt jämnt fördelade mellan golv-, bord- och vägglampor. Berättelser och bilder eller fotografier kompletterar föremålsförvärven.

En annan dimension gäller metodiken. Annonser har fungerat bäst. Genom att svara på annonser har vi kunnat välja de lampor vi önskat förvärva samtidigt som vi kommit i kontakt med brukarna, inte minst med människor med rötter i utomeuropeiska länder, som har kunnat berätta om sina lampor. Gåvor har fungerat mindre bra. En stor nackdel var här att vi inte kunde välja själva, en annan själva administrationen kring de lampor som vi erbjöds men inte ville ha. Den önskelista vi kommunicerade fungerade inte som fångstnät. Dagens många lättanvända försäljningskanaler på webben gör det också enkelt att sälja privata föremål. Den »marknad« som museerna söker gåvor och förvärv på är på så sätt en helt annan i dag än för bara något decennium sedan.

Till metodiken hör också att alla som skänkt och sålt belysningsföremål till museet har fått svara på frågor om föremålen. Ofta är svaren relativt kortfattade, men ibland har utförliga berättelser och fotografier av rummen med lamporna i sin miljö inkommit. Berättelser och bilder berikar en gåva och har stort värde när forskare, pedagoger och intendenten i framtiden ska berätta om livet under 1900-talet och tidigt 2000-tal.

En tredje dimension gäller utställningen *Nordiskt ljus*. Vad som började med en brist i våra samlingar – en brist på vardagslivets elektriska belysning – utvecklades till ett insamlingsprojekt och till en stor publiksatsning där de föremål vi just samlat in kunde ställas ut. Så är länken mellan det samlande och det publika arbetet hel. Som vi skriver i inledningen: Föremålen blir ingångar till både historia och samtid.